

set the conditions under which the prosecution is excluded; rules-definitions define the meaning of certain concepts. With regard to the implementation of the rules on the availability of resources can speak only in the most general terms. This applies unless the intellectual resources, ie the presence of right applications adequate level of training that would allow them to understand the requirements of the species named for their proper use. At the same time, the requirement of this kind of resources is bound not only to criminal law. Implementation of enforcement of any kind requires adequate training of law enforcement entity. Moreover, such a qualification required for the application of enforcement of criminal law. We believe that substantial differences in training specialists in the application of criminal law of all kinds there, and so the presence of intellectual resources for prosecution and at the same time means the availability of resources to the application of other species. In addition, the application of different species often carried out by the same entity.

In a relationship regulatory rules, over the value for the their social conditionality availability of resources for their implementation, such norms, in our opinion, can divided into two types. For the first of these value it is the same as for incentive norms and rules-definitions. But application regulatory norms of another kind necessarily requires additional (selected, specific) material, organizational, intellectual resources for implementation provisions that provided them.

Key words: *criminal-law rules, social conditioning, criminalization, law of criminal responsibility, availability of resources for criminal prosecution.*

УДК 343.352(477)

Є.О. Письменський

ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ОЦІНКИ ПОСЕРЕДНИЦТВА В НАДАННІ – ОДЕРЖАННІ НЕПРАВОМІРНОЇ ВИГОДИ³

У статті на підставі аналізу положень КК України, практики його застосування та доктрини кримінального права розглянуто проблеми кримінально-правової кваліфікації посередництва в наданні – одержанні неправомірної вигоди. Проаналізовано зазначені в юридичній літературі та наявні в судовій практиці підходи до оцінки такого посередництва як співвиконавства та пособництва у вчиненні відповідних злочинів.

Зроблено висновок про можливість та доцільність кваліфікації посередництва в наданні – одержанні неправомірної вигоди як співвиконавства у вчиненні хоча б одного з цих злочинів.

Ключові слова: *посередництво, неправомірна вигода, надання неправомірної вигоди, одержання неправомірної вигоди, пособник, співвиконавець.*

---

³ У цій статті під наданням – одержанням неправомірної вигоди розумітимуться й попередні криміналізовані стадії вчинення відповідних діянь: пропозиція чи обіцянка надати неправомірну вигоду, а так само прийняття пропозиції чи обіцянки такої вигоди, визначені елементами підстав кримінальної відповідальності за ст. 160, 354, 368, 368-3, 368-4, 369 КК України.

Постановка проблеми. Ухвалений у 2001 році Кримінальний кодекс (далі – КК) України, на відміну від свого попередника (КК України 1960 року), не містить в Особливій частині окремої статті, яка передбачає відповідальність за посередництво в наданні – одержанні неправомірної вигоди (раніше – хабара)⁴.

Водночас виключення з КК України статті про відповідальність за посередництво в хабарництві не мало потягти за собою декриміналізацію цього діяння. Імовірно, за задумом законотворців, його вчинення повинно залишитися караним на підставі системного застосування кримінального законодавства, що передбачає урахування положень Загальної частини КК України про співучасть у злочині. Виконання посередницьких функцій може вважатися різновидом умисної спільної участі декількох суб'єктів у наданні – одержанні неправомірної вигоди, а отже, вчинення такого посередництва підлягає оцінці як співучасть у наданні – одержанні неправомірної вигоди. Проте до якого з видів співучасників злочину відноситься посередник не є однозначним питанням як у теорії кримінального права, так і в практиці правозастосування. Сказане зумовлює необхідність наукового розв'язання проблеми належної кваліфікації посередництва в наданні – одержанні неправомірної вигоди.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблематика кримінально-правової оцінки посередництва в наданні – одержанні неправомірної вигоди активно досліджується у вітчизняній юридичній літературі. Маються на увазі праці Н.О. Антонюк, Д.М. Горбачова, О.М. Груздура, О.О. Дудорова, О.О. Кваші, М.І. Мельника, Д.Г. Михайленка, В.В. Плекана, В.В. Шмигельського та ін. Незважаючи на загалом усталене розуміння посередництва як співучасті у вчиненні надання – одержання неправомірної вигоди, питання про повноту та точність його кваліфікації, як показує звернення до фахової літератури й матеріалів судової практики, розглядається суперечливо.

Формування цілей. Метою статті є аналіз теоретичних та правозастосовних позицій, за якими надається кримінально-правова оцінка посередництву в наданні – одержанні неправомірної вигоди, та формулювання рекомендацій щодо кваліфікації такого діяння.

Виклад основного матеріалу. Установлення кримінальної відповідальності за посередництво в наданні – одержанні неправомірної вигоди є звичною практикою для зарубіжних країн та відповідає міжнародним стандартам протидії корупції. Усі міжнародні конвенції передбачають пряму і

---

⁴ Використовуване в цій статті поняття хабарництва (давання – одержання хабара) за національною правовою традицією відповідає за змістом наданню – одержанню неправомірної вигоди.

непряму форми підкупу. Непрямий підкуп відбувається в тих випадках, коли хабародавець передає, пропонує або обіцяє хабар посадовій особі через посередника. До нього також належать випадки, чи коли посадова особа просить або отримує хабар через посередника [1]. Разом з тим, визначаючи посередництво в хабарництві кримінально караним, зарубіжна практика законодавчого регулювання цього питання залишається різноплановою. Скажімо, кримінальне законодавство більшості країн передбачає аналогічний підхід, за якого зазначене посередництво вважається проявом співучасті в наданні – одержанні неправомірної вигоди, а отже, самостійного злочину не утворює. Натомість у ряді країн (Білорусь, Болгарія, Китай, Латвія, Польща, Туркменістан та ін.) відповідальність за таке діяння встановлена в окремій статті Особливої частини КК, що серед іншого передбачає застосування іншого підходу до його кваліфікації [2, с. 460; 3, с. 301 – 302].

У вітчизняній юридичній літературі питання про виокремлення самостійного складу злочину посередництва в наданні – одержанні неправомірної вигоди складно визнати остаточно вирішеним. До сьогодні серед фахівців тривають дискусії стосовно необхідності повернення до попереднього варіанту правової регламентації.

Наприклад, ідею про введення спеціальної статті в КК України, яка б передбачала відповідальність за посередництво в хабарництві, висловлювали О.М. Грудзур [4, с. 138] і Д.М. Горбачов [5, с. 105].

Аналогічним чином розмірковує В.В. Шмигельський, зазначаючи, що «відсутність у чинному Кримінальному кодексі України самостійної правової норми, яка б передбачала відповідальність за посередництво в хабарництві, є прогалиною існуючого законодавства й обумовлює необхідність відновлення у структурі закону особливого складу злочину – посередництво в хабарництві» [6, с. 297].

Компромісну позицію займає Д.Г. Михайленко, пропонуючи встановити кримінальну відповідальність в окремій нормі лише за позастороннє посередництво в хабарництві [7, с. 282].

О.О. Кваша висловлює ідею передбачити відповідальність за посередництво в наданні – одержанні неправомірної вигоди безпосередньо у ст.ст. 368, 369 КК України, констатує при цьому, що таке посередництво є особливим різновидом співучасті у злочині, яке повною мірою не охоплюється видами співучасті, передбаченими у ст. 27 КК [8, с. 451 – 452].

Кожна із зазначених та інших позицій⁵ вимагає належного наукового аналізу з тим, щоб у перспективі бути здатною вплинути на забезпечення якісного вдосконалення кримінального законодавства. Але допоки цього

---

⁵ Деякі із інших пропозицій комплексно розглянуті у статті В.В. Плекана [9].

не сталося більш важливою залишається проблема правильної та однакової кваліфікації посередництва в наданні – одержанні неправомірної вигоди *de lege lata*.

У навчальній та довідковій літературі, а так само окремих наукових виданнях питання щодо кримінально-правової оцінки посередництва в наданні – одержанні неправомірної вигоди зазвичай або не розглядається, або висвітлюється в загальних рисах, без бажаної для правозастосовця конкретизації тієї чи іншої рекомендації.

Так, О.О. Дудоров стверджує, що посередником є суб'єкт, який не надає (не прагне надати) неправомірну вигоду службовій особі від свого імені та за свій рахунок і не бажає вчинення або не вчинення службовою особою дій з використанням її службового становища у своїх інтересах. Дії такого посередника як особи, яка лише реалізує волю виконавця й допомагає виконати об'єктивну сторону надання неправомірної вигоди, слід кваліфікувати за відповідними частинами статей 27, 369 КК України [10, с. 234]. Вочевидь, говорячи про допомогу у виконанні об'єктивної сторони надання неправомірної вигоди, учений має на увазі пособництво у вчиненні цього злочину, що згідно з ч. 5 ст. 27 КК України передбачає різні форми сприяння його вчиненню⁶. Безумовно, посередник може крім усього іншого схилити до надання або одержання неправомірної вигоди (ч. 4 ст. 27 КК України) чи організувати або керувати їхнім вчиненням (ч. 4 ст. 27 КК України). Але чи можна в такому разі говорити саме про посередництво в буквальному його значенні та чи будь-яка допомога оцінюється як пособництво?

Схожу точку зору в загальному виді формулює О.О. Кваша, зауважуючи, що посередництво в хабарництві кваліфікується як співучасть в одержанні чи даванні хабара із застосуванням норми Загальної частини КК – статті 27 [8, с. 439].

За твердженням Д.Г. Михайленка, посередник фактично сприяє у здійсненні злочину хабародавцем та хабароодержувачем, тобто виступає співучасником. За змістом та характером дій, фактично вчинених при посередництві в хабарництві, посередник не може бути віднесений до виконавця (співвиконавця) давання чи одержання хабара, організатора цих діянь чи підбурювача до них і повинен розглядатись як пособник. Проаналізувавши визначення пособника, закріплене в ч. 5 ст. 27 КК України, та взявши до уваги диференціацію посередництва в хабарництві на інтелектуальне та фізичне, автор переконує, що під ознаки пособництва

---

⁶ Як слушно зазначає Г.П. Жаровська, надання допомоги іншим співучасникам є головною роллю пособника [11, с. 162]

підпадає в цьому випадку лише інтелектуальне посередництво в хабарництві, тобто таке, що проявляється в порадах чи вказівках. Щодо фізичного посередництва, то воно може не відповідати жодній з ознак, які характеризують пособництво (за винятком хіба що сприяння злочину шляхом усунення перешкод) і не вважається злочином за КК України [7, с. 279].

В одному з коментарів до КК України так само зазначено, що посередник у хабарництві може бути визнаний пособником давання – одержання хабара, але в єдиному випадку – тоді, коли він своїми діями по передачі предмета хабара усував перешкоди, які унеможлилювали чи ускладнювали хабародавцю або хабарникові відповідно давання або одержання хабара [12, с. 1078]. Отже, якщо особа виконує посередницькі функції при наданні – одержанні неправомірної вигоди за відсутності перешкод, які унеможлилювали чи ускладнювали вчинення такого діяння, її дії кваліфікувати як пособницькі не можна. На жаль, відповіді на питання про те, як у такому разі слід оцінювати виконання посередницьких функцій, коментар не містить.

Аналіз практики правозастосування засвідчує, що суди досить часто розглядають посередництво в наданні – одержанні неправомірної вигоди як пособництво у вчиненні відповідних злочинів, кваліфікуючи вчинене посередником з посиланням на ч. 5 ст. 27 КК України.

Проліструю сказане декількома прикладами.

Як установив суд, старший державний виконавець Київського відділу державної виконавчої служби Харківського міського управління юстиції для маскування та можливого викриття своєї протиправної діяльності, вступив у змову з іншою особою щодо посередництва при передачі їй неправомірної вигоди у вигляді грошових коштів за позитивне вирішення питання про закриття виконавчих проваджень. Ця особа згідно з домовленостями мала безпосередньо отримати неправомірну вигоду від надавача та передати її зазначеному державному виконавцеві. Суд оцінив такі дії за ч. 5 ст. 27, ч. 2 ст. 368 КК України як пособництво в одержанні службовою особою неправомірної вигоди для себе за вчинення в інтересах того, хто надає неправомірну вигоду, будь-якої дії з використанням наданого їй службового становища [13].

В іншому випадку дії посередника було кваліфіковано аналогічним чином за ч. 2 ст. 15, ч. 5 ст. 27, ч. 3 ст. 368 КК України як закінчений замах у пособництві одержання хабара службовою особою, яка займає відповідальне становище, в особливо великому розмірі, за виконання в інтересах того, хто дає хабар, дій з використанням свого службового становища, поєднане з вимаганням хабара. У цій справі суд довів, що з метою приховування факту вчинення одержання хабара та побоюючись бути викритим правоохоронними органами, Винниківський міський голова реалізував

умисел на одержання хабара при пособництві свого знайомого (посередник), який мав безпосередньо передати хабародавцеві вимогу давання хабара та його розмір, а згодом отримати обумовлену суму грошей [14].

Потрібно звернути увагу, яким чином суди обґрунтовують участь посередників у наданні – одержанні неправомірної вигоди. Зокрема, у розглянутих прикладах ідеться про залучення посередника для маскуванню та унеможливлення можливого викриття протиправної діяльності з боку одержувача неправомірної вигоди, а також для приховування факту вчинення одержання хабара та зі страху бути викритим правоохоронними органами. Тож участь посередника в наданні – одержанні неправомірної вигоди не була зумовлена необхідністю усунення певних перешкод у цьому процесі, що могло б відповідати юридичним ознакам пособництва в такому злочині. Оцінка посередництва як інших проявів пособницьких дій (надання порад, вказівок, засобів чи знарядь або обіцянок певного змісту), визначених у ч. 5 ст. 27 КК України, згідно з фактичними обставинами цих справ так само виключаються.

На жаль, судді, кваліфікуючи відповідні дії як пособництво, разом з тим не уточнюють, яка з чітко визначених форм пособництва має місце в тому чи іншому випадку. На відміну від ч. 4 ст. 27 КК України, де законодавець залишає відкритим перелік діянь, які утворюють підбурювання до вчинення злочину (це може бути будь-яка форма схиляння до вчинення злочину), ч. 5 ст. 27 КК України містить вичерпний перелік діянь зі сприяння вчиненню злочину. З цього випливає, що суд, установлюючи пособництво у вчиненні злочину, має чітко визначати, яка з передбачених у ч. 5 ст. 27 КК України форм пособництва інкримінується винуватій особі.

Отже, кваліфікація дій посередника при наданні – одержанні неправомірної вигоди як пособництва є можливою лише в разі, коли така особа усуває перешкоди між надавачем і одержувачем неправомірної вигоди (наприклад, коли такі особи знаходяться на істотній відстані або навіть у різних країнах), або вчинила інші дії зі сприяння вчиненню злочину, які чітко визначені в ч. 5 ст. 27 КК України (наприклад, порадила звернутися надавачеві неправомірної вигоди до конкретної службової особи). Але в останньому випадку (за відсутності інших дій) навряд чи доречно говорити про посередництво як таке.

Зрозуміло, що функції посередників здебільшого зводяться до надання неправомірної вигоди від імені певної особи або її одержанні для іншої з виключенням безпосереднього контакту між ними. Так само може йтися про вчинення посередником певних підготовчих дій, як-то: узгодження характеру та розміру неправомірної вигоди, форми та способів її передачі, характеру дій, за які надається неправомірною вигодою; установлення та налагодження контакту між надавачем і одержувачем тощо.

Переконаний, що подібні діяння посередника не можуть кваліфікуватись як пособництво у вчиненні надання – одержання неправомірної вигоди. Адже з точки зору обсягу законодавчо визнаних співучастю дій розгляда-не посередництво має більш широкий спектр проявів, ніж здатне охопити собою пособництво вчиненню цих злочинів.

Через це поділяю позицію тих фахівців (О.О. Анікін, М.І. Бажанов, Ф.В. Шиманський та ін.), які вважають, що в разі участі посередника в наданні – одержанні неправомірної вигоди його дії можуть кваліфікуватись як співвиконавство у злочині (ч. 2 ст. 27 КК України). Специфіка дій посередника при вчиненні злочину полягає в тому, що він може виконувати не лише дії пособника, але й (передусім) дії виконавця злочину.

У таких ситуаціях має місце різновид співвиконавства, за якого кожен зі співучасників, діючи за розподілом ролей, виконує певну частину об'єктивної сторони злочину. У літературі слушно підкреслюється, що при співвиконавстві можливе виконання окремими співучасниками певної частини дій, що утворюють об'єктивну сторону злочину. Зокрема йдеться про розподіл функцій у виконанні злочину [15, с. 232]. Якщо розглядати такі дії ізольовано, поза зв'язком з діями інших співвиконавців, вони не склали б усіх ознак об'єктивної сторони злочину. Проте в сукупності з діями інших осіб такі дії утворюють об'єктивну сторону конкретного складу злочину.

Наприклад, якщо посередник є співучасником надавача неправомірної вигоди, то за таких обставин кожен з них бере участь у вчиненні надання зазначеної вигоди (тобто діяння як єдиної обов'язкової ознаки об'єктивної сторони злочину, передбаченого ч. 1 ст. 369 КК України). Перший зазвичай безпосередньо передає певне майно одержувачеві неправомірної вигоди, а другий є власником цього майна й розпоряджається ним таким чином, щоб досягти від службової особи вчинення у своїх інтересах певного діяння. Посередник за таких обставин вчинює навіть більшу частину відповідного діяння, аніж особа, яка залучає такого посередника з метою домогтись від службової особи тієї чи іншої поведінки.

Пропонований варіант кримінально-правової кваліфікації дій посередника надання – одержання неправомірної вигоди видається більш точним і повним. До речі, зазначений підхід є апробованим на практиці. Так, виконання посередницьких функцій при даванні – одержанні хабара суд оцінив за ч. 2 ст. 368 КК України та кваліфікував як співвиконавство дії особи, яка одержувала від хабародавців гроші та передавала їх голові спеціалізованої онкологічної медико-соціальної експертної комісії Центру МСЕ (хабароодержувач) задля незаконного встановлення груп інвалідності [16].

З огляду на це, не вважав би доцільним унесення будь-яких змін, пов'язаних з поверненням до КК України посередництва в наданні – оде-

ржанні неправомірної вигоди як самостійного злочину. На сьогодні наявного нормативно-правового ресурсу достатньо для здійснення як максимально точної та повної оцінки посередництва в наданні – одержанні неправомірної вигоди, так і забезпечення адекватності кримінально-правового впливу на таких осіб. Потрібно пам'ятати про те, що характер участі особи у вчиненому злочині (тобто роль, яку виконує співучасник) має істотне значення для призначенні покарання за злочин, учинений у співучасті. Дії пособника зазвичай караються м'якше, ніж виконавця, що не завжди відповідає ступеню суспільної небезпечності вчиненого посередником надання – одержання неправомірної вигоди.

Варто підкреслити, що з оцінкою дій посередника як співвиконавця надання неправомірної вигоди або її одержання погоджуються не всі науковці.

Наприклад, О.О. Кваша, ставлячи під сумнів зазначене розуміння посередництва, пише таке: «особа, яка надає неправомірну вигоду, – це особа, як правило, заінтересована у відповідних діях службової особи, тоді як посередник не має на меті одержання користі від дій службової особи, обумовлених передачею такої вигоди» [8, с. 443 – 444]. Але чи впливає на оцінку певних дій як співвиконавства наявність в осіб різних цілей? Відомо, що мотиви й мета будь-яких співучасників можуть збігатися або бути неоднаковими. Їхня спільність не є необхідною ознакою співучасті. Об'єднані наміром вчинити один і той самий злочин, співучасники можуть керуватися різними мотивами й цілями [17, с. 155].

Н.О. Антонюк та В.В. Плекан [18, с. 12] сформулювали узагальнену систему типових аргументів, які, на їхню думку, спростовують кваліфікацію діянь посередника у злочинах, пов'язаних з переходом неправомірної вигоди, як виконавця. Однак цю позицію складно назвати бездоганною. Далі спробую висловити певні застереження з приводу кожного із запропонованих юристами аргументів.

1. «Мовити про те, що відбулося виконання складу злочину надання неправомірної вигоди або співучасть у ньому можна лише тоді, якщо надане сприяння одній зі сторін збігається з інтересами посередника, або ці інтереси збігаються з інтересами особи, що надає предмет злочину».

2. «Посередник не спрямовує свої дії на отримання внаслідок передачі неправомірної «вигоди», що полягає у вчиненні або невчиненні службовою особою (особою, яка надає публічні послуги) будь-яких дій з використанням свого службового чи професійного становища. На відміну від посередника, дії виконавця основного злочину (надання неправомірної вигоди) саме на це й спрямовуються».

Маю зауважити, що збіг інтересів між суб'єктами злочину при його співвиконавстві не є обов'язковою вимогою кримінального закону, який є основною юридичною підставою кваліфікації певного діяння. Достатньо

того, щоб співвиконавці хоча б у загальних рисах усвідомлювали наявність та зміст цих інтересів. Теорія кримінального права виходить з того, що з суб'єктивної сторони для співвиконавства характерними є лише спільний умисел співучасників, усвідомлення кожним з них змісту й суспільної небезпеки своїх дій та дій інших учасників, спільності дій і спільності заподіюваного злочинного наслідку [19, с. 90]. Отже, зроблений Н.О. Антонюк та В.В. Плеканом висновок не відповідає законодавчо визначеним ознакам співучасті у злочині (ч. 1 ст. 26 КК України) та виконання злочину (ч. 2 ст. 27 КК України). Те саме стосується спрямованості дії або, іншими словами, наявності різних цілей у співвиконавців. Як було зазначено вище, наявність спільної мети або / та мотиву не унеможливило співвиконавство, як і загалом співучасть.

3. «Посередник, який не є службовою особою чи особою, що надає публічні послуги, не може бути виконавцем одержання неправомірної вигоди, оскільки, не будучи спеціальним суб'єктом він не може повністю виконати об'єктивну сторону цього складу злочину»⁷.

Щодо кваліфікації співучасті у вчиненні діянь, суб'єктом яких може бути лише спеціальний суб'єкт, зазначимо, що висловлена теоретична позиція має право на існування. Але вона не бездоганна, не перший рік залишається дискусійною та здатна бути спростованою. Так, у випадку, коли йдеться про відповідальність за певний злочин, учинений якою можливе лише спеціальним суб'єктом, не можна говорити лише про одноосібне його виконання особою, котра не має ознак спеціального суб'єкта. Цілоком достатньо того, що одним із співвиконавців є спеціальний суб'єкт (у нашому випадку, наприклад, службова особа), який учиняє «свою» частину об'єктивної сторони злочину. Інша ж особа, яка не є спеціальним суб'єктом, може вчиняти цей же злочин в іншій частині, яка не пов'язана з виконанням діяння, зумовленого статусом того чи іншого спеціального суб'єкта. Тобто загальний суб'єкт може бути виконавцем злочину, відповідальність за який передбачена для спеціального суб'єкта, але тільки в тому разі, коли він безпосередньо вчиняє певне діяння разом зі спеціальним суб'єктом.

У цьому плані солідарний з позицією Г.П. Жаровської, яка підкреслює, що у випадках, коли злочин зі спеціальним суб'єктом характеризується тим, що частина його об'єктивної сторони може бути виконана особою, що не є спеціальним суб'єктом останній підлягає відповідальності як співвиконавець

---

⁷ О.О. Кваша та Д.М. Горбачов услід за іншими правниками стверджують, що за такої ситуації особа, яка не має спеціальних ознак суб'єкта злочину, зазначених у відповідній статті Особливої частини КК України, брала участь у вчиненні злочину, передбаченого цією статтею, підлягає кримінальній відповідальності лише як організатор, підбурювач або пособник [20, с. 303].

(наприклад, жінка, яка за допомогою фізичного насильства чи погроз сприяє гвалтівнику у вчиненні зґвалтування, несе відповідальність як співвиконавець злочину, передбаченого ст. 152 КК України) [11, с. 109 – 110].

4. «Предмет злочину не є власністю посередника й не розглядається винним як такий, що переходить у його власність. Здатність розпоряджатися предметом злочину як своїм власним є однією з головних ознак особи, що надає неправомірну вигоду. Виступаючи посередником, особа лише реалізує вольовий акт виконавця надання неправомірної вигоди щодо розпорядження предметом злочину, який перебуває у його власності».

Ще раз варто наголосити на тому, що перебування у власності того чи іншого майна, яке може бути неправомірною вигодою, не має жодного юридичного значення для оцінки дій посередника як співвиконавця. Достатньо того, що інший співвиконавець відповідним чином розпоряджається власним майном, що й становить виконання його частини об'єктивної сторони надання або одержання неправомірної вигоди.

Висновки. Посередництво в наданні – одержанні неправомірної вигоди потрібно кваліфікувати як співвиконавство у вчиненні хоча б одного з цих злочинів. Чинне кримінальне законодавство, а так само доктрина кримінального права не мають істотних заперечень з цього приводу. На заваді такій кваліфікації може стояти лише та чи інша наукова позиція щодо розуміння правової природи співучасті у злочинах зі спеціальним суб'єктом.

Використані джерела:

1. Коррупция: глоссарий международных стандартов в области уголовного права. – OECD, 2007 (п. 3.10) // <http://www.oecd.org/daf/anti-bribery/41194582.pdf>
2. Сравнительное уголовное право. Особенная часть : монография / под общ. и науч. ред. С.П. Щербы. – М. : Издательство «Юрлитинформ», 2010. – 544 с.
3. Шмигельский В.В. Посередництво у хабарництві: поняття та сучасна проблема законодавчого регулювання / В.В. Шмигельський // Університетські наукові записки. – 2011. – № 1 (37). – С. 299 – 305.
4. Грудзур О. Посередництво в хабарництві: кримінально-правовий аспект / О. Грудзур // Підприємництво, господарство і право. – 2007. – № 2. – С. 136 – 138.
5. Горбачов Д.М. Наукові підходи до визначення посередництва у хабарництві в кримінальному праві України / Д.М. Горбачов // Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка. – 2012. – № 2. – С. 97 – 107.
6. Шмигельський В.В. Посередництво в хабарництві (отриманні неправомірної вигоди): проблема законодавчого регулювання й оперативнотактичного використання / В.В. Шмигельський // Порівняльно-аналітичне право. – 2014. – № 6. – С. 295 – 297.
7. Михайленко Д.Г. Кваліфікація посередництва в хабарництві / Д.Г. Михайленко // Актуальні проблеми держави і права : збірник наукових

праць. – Вип.44 / редкол.: С.В. Ківалов (голов. ред.) та ін.; відп. за вип. Ю.М. Оборотов. – Одеса: Юридична література, 2008. – 276 – 283.

8. Кваша О.О. Співучасть у злочині: структура та відповідальність: монографія / О.О. Кваша; НАН України; Ін-т держ. і права ім. В.М. Корецького. – Луганськ: РВВ ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка, 2013. – 560 с.

9. Плекан В.В. Посередництво в хабарництві: стан дослідження в кримінально-правовій літературі / В.В. Плекан // Державо і право. Серія «Юридичні та політичні науки». – 2012. – № 57. – С. 462 – 467.

10. Настільна книга детектива, прокурора, судді: коментар антикорупційного законодавства / за ред. М.І. Хавронюка – К.: ВД «Дакор», 2016. – 496 с.

11. Жаровська Г.П. Співучасть у злочині за кримінальним правом України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 / Жаровська Галина Петрівна. – К., 2004. – 211 с.

12. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. – 9-те вид., переробл. та доповн. – К.: Юридична думка, 2012. – 1326 с.

13. Вирок Київського районного суду м. Харкова від 13 травня 2014 року у справі № 640/7214/14-к [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/39524805>

14. Вирок Шевченківського районного суду м. Львова від 25 серпня 2011 року у справі № 1-36/11 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/18288391>

15. Кримінальне право України. Загальна частина: підручник / за ред. В.Я. Тація, В.І. Борисова, В.І. Тютюгіна. – 5-те вид., переробл. і допов. – Х.: Право, 2015. – 528 с.

16. Вирок Октябрського районного суду м. Полтави від 20 травня 2008 року у справі № 1-191/08 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/7906761>

17. Кваліфікація злочинів: навч. посіб. / за ред. О.О. Дудорова, Є.О. Письменського. – К.: Істина, 2010. – 430 с.

18. Антоноук Н.О. Підставність кваліфікації діянь посередника у злочинах, пов'язаних із переходом неправомірної вигоди як співвиконавця відповідних злочинів / Н.О. Антоноук, В.В. Плекан // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки». – 2015. – Вип. 2. – Том. 3. – С. 9 – 13.

19. Митрофанов І.І. Співучасть у злочині: навч. посіб. / І.І. Митрофанов, А.М. Притула. – Одеса: Фенікс, 2012. – 205 с.

20. Кваша О.О. Поняття рольового розподілу відповідальності за співучасть у злочинах зі спеціальним суб'єктом / О.О. Кваша, Д.М. Горбачов // Часопис Київського університету права. – 2013. – № 3. – С. 301 – 304.

Письменский Е.А. Проблемы уголовно-правовой оценки посредничества в предоставлении – получении неправомерной выгоды

В статье на основании анализа положений УК Украины, практики его применения и доктрины уголовного права рассматриваются проблемы уголовно-правовой квалификации посредничества в предоставлении – получении

нии неправомерной выгоды. Анализируются высказанные в юридической литературе и имеющиеся в судебной практике подходы к оценке такого посредничества в качестве соисполнительства и пособничества в совершении соответствующих преступлений.

Делается вывод о возможности и целесообразности квалификации посредничества в предоставлении – получении неправомерной выгоды как соисполнительства в совершении хотя бы одного из этих преступлений.

Ключевые слова: *посредничество, неправомерная выгода, предоставление неправомерной выгоды, получение неправомерной выгоды, пособник, соисполнитель.*

Pysmensky Yе. The Issues of Criminal Law Assessment of the Mediation in Providing – Obtaining Illegal Advantage

The Criminal Code of Ukraine 2001, in contrast to its predecessor (the Criminal Code of Ukraine 1960) does not contain a separate article in the Special Part, which includes responsibility for the mediation in providing – obtaining illegal advantage (bribery).

However, the article about the mediation in bribery, which was excluded from the Criminal Code of Ukraine, did not cause a decriminalization of this act. Probably, according to the conception of legislators, committing the offense must remain as punishable under the systematic application of the criminal law. It takes into consideration the provisions of the General Part of the Criminal Code of Ukraine about the complicity in the crime. Performing of the mediation can be considered as a kind of intentional joint participation of several criminals in providing – obtaining illegal advantage. Thus, the commitment of such mediation must be assessed as the complicity in providing – obtaining illegal advantage. It is found that issue about the exact determination the mediator's role in crime is not straightforward to the national enforcement bodies and court. The issue of qualification of the mediation in providing – obtaining illegal advantage needs to be academically researched.

The issues of criminal law assessment of the mediation in providing – obtaining illegal advantage is actively studied in domestic criminal and legal literature (N. Antoniuk, D. Horbachov, O. Grudzur, O. Dudorov, O. Kvasha, M. Melnyk, D. Mykhailenko, V. Plekan, V. Shmyhelsky etc.). Although generally well-established understanding of the concept of mentioned mediation as complicity in providing – obtaining illegal advantage there are contradictory approaches related to the completeness and accuracy of its qualification according to legal literature and materials of law enforcement practice.

The objective of this article is to analyze the theoretical and practical positions of criminal law assessment of the mediation in providing – obtaining illegal advantage and formulating recommendations for the qualification of this act.

The practice of criminal law in part of the mediation in providing – obtaining illegal advantage is studied in the article. It is underlined its ambiguity. The courts qualify actions of intermediaries as aiding in the commission of the providing – obtaining illegal advantage and as joint participation in these crimes.

The position of the possibility of assessment of the mediation in providing – obtaining illegal advantage as joint participation in these crimes is supported. On this, it is given the complex of rebuttals.

It is emphasized that making any changes in way to the return to the Criminal Code of Ukraine the mediation in providing – obtaining illegal advantage, as a separate crime, is not appropriate. At present, the existing legal resources are enough to make the most accurate and complete assessment of the mediation in providing – obtaining illegal advantage and ensure the adequacy of legal effects to such persons.

Conclusions. The mediation in providing – obtaining illegal advantage can be assessed as joint participation in these crimes. The current criminal law of Ukraine as well as criminal law doctrine have no objection in this. Only particular academic position, which covers limited interpretation of the legal concept of joint participation in a crime (ch. 2, Art. 27 of the Criminal Code of Ukraine) can hinder such qualification.

Key words: *mediation, illegal advantage, providing illegal advantage, obtaining illegal advantage, aiding in a crime, joint participation in a crime.*

УДК 342.9:342.352

А.С. Політова

КОРУПЦІЙНА ЗЛОЧИННІСТЬ В УКРАЇНІ: СТАН І ТЕНДЕНЦІЇ

У статті досліджено сутність корупційної злочинності шляхом розгляду існуючих підходів до визначення поняття корупції та корупційних злочинів.

Проведено аналіз основних показників корупційної злочинності за 2012, 2013 та 2014 роки, а також визначено її причини й умови.

Зроблено висновок, що корупційна злочинність є результатом перетину системи криміногенних і антикриміногенних факторів, виявлення яких і дослідження питань їхньої взаємодії є необхідною передумовою наукового забезпечення діяльності у протидії корупції.

Ключові слова: *корупція, злочинність, корупційна злочинність, причини та умови злочинності, боротьба з корупцією.*

Постановка проблеми. Наприкінці ХХ століття корупція набула світового розмаху й стала суттєвою перепорою розвитку міжнародних економічних зв'язків. Не винятком стала й Україна, яка вже протягом тривалого часу за даними міжнародної організації Transparency International знаходиться в числі країн з високим рівнем корупції.

Корупція в Україні проникла в усі сфери життєдіяльності суспільства й навіть створює загрозу національній безпеці держави. Ужиті заходи протидії їй проявляють поки що не дають відчутних результатів. Це обумовлюється низкою об'єктивних і суб'єктивних обставин, однією з яких до недавня вважалася відсутність антикорупційного законодавства України відповідно до міжнародних зобов'язань.